

"תורתך שעשועי"

יו"ל ע"י בית מדרש לבעלי בתים ולגמלאים - גני הדר פתח תקוה

ראש הכולל - הרב זכריה אינגבר. עורך הגיליון - הרב שמואל אינגבר.

"בשנה השלישית שנת המעשר" (דברים כ"ו, י"ב)

בפרשת 'כי תבא' פרק כ"ו פסוקים י"ב - ט"ו מדברת התורה על מצוות ביעור מעשרות ויודוי מעשרות, ונתמקד בעיקר בפסוק י"ב :
(יב) כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר, ונתתה ללוי ולגר ליתום ולאלמנה ואכלו בשעריך ושבעו. (יג)
 ואמרת לפני ה' אלהיך בערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולאלמנה ככל מצותך אשר צויתני, לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי. **(יד)** לא אכלתי באני ממנו ולא בערתי ממנו בטמא ולא נתתי ממנו למת, שמעתי בקול ה' אלהי עשיתי ככל אשר צויתני. **(טו)**
 השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתתה לנו, כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש.

תרומות ומעשרות בששת שנות השמיטה

בכל שנה מששת שנות השמיטה, מפרישים תרומות ומעשרות, מלבד השנה השביעית שבה אין מפרישים תרומות ומעשרות. בכל אחת מששת השנים מפרישים לכהן **תרומה גדולה**, ומן המעשר ראשון מפריש הלוי **תרומת מעשר** ונותן גם כן לכהן. כמו כן, בכל אחת מששת השנים נותן הבעלים ללוי **מעשר ראשון**. לעומת זאת, **מעשר שני**, שחלה עליו קדושה, והבעלים אוכלים אותו בירושלים, מפרישים רק בשנים : ראשונה, שניה, רביעית וחמישית. ואילו בשנים : שלישית וששית, מפרישים **מעשר עני** במקום מעשר שני, ונותנים אותו לעניים.

ביעור מעשרות ויודוי מעשרות

ששת השנים הללו מתחלקות לשתי סדרות : שנה ראשונה, שניה ושלישית, ולאחריהם שנה רביעית, חמישית וששית, שבהם חוזרת על עצמה אותה סדרה של הפרשת תרומות ומעשרות. בסיום כל אחת מסדרות אלו, צריך לבער את כל המעשרות שעדיין הופרשו או לא הועברו לייעדן, ומצווה זו מכונה - **'ביעור מעשרות'**, וכפי שמופיע כאן בפסוק י"ב. ולאחר מכן יש לומר פסוקים המכונים - **'יודוי מעשרות'** המופיעים בפסוקים י"ג - ט"ו.

'תבואתך בשנה השלישית' - התבואה שגדלה בשנה השלישית

לגבי מועד סיום הפרשת המעשרות אומרת התורה : **"כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר"**. בפסוק זה משמע, בפשטות, שבשנה השלישית של השמיטה יש לסיים את הפרשת כל המעשרות.

אך, לא ניתן לפרש כך, שהרי חלק מהפירות של השנה השלישית, נאספים רק בשנה הרביעית, וכמו שאומר **'רש"י'** : **"כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית - כשתגמור להפריש מעשרות של שנה השלישית, קבע זמן הביעור והיודוי בערב הפסח של שנה הרביעית"**. ובהמשך דבריו מסביר **'רש"י'**, מדוע מצוות הביעור והיודוי חלים דווקא בערב פסח של שנה רביעית : **"שנאמר מקצה שלש שנים תוציא וגוי נאמר כאן מקץ ונאמר להלן מקץ שבע שנים לענין הקהל, מה להלן רגל אף כאן רגל. אי מה להלן חג הסוכות אף כאן חג הסוכות? ת"ל כי תכלה לעשר מעשרות של שנה השלישית, רגל שהמעשרות כלין בו וזהו פסח שהרבה אילנות יש שנלקטין אחר הסוכות, נמצאו מעשרות של שלישית כלין בפסח של רביעית וכל מי ששהה מעשרותיו הצריכו הכתוב לבערו מן הבית"**.

ומשמע **'רש"י'** שהמילים - **'בשנה השלישית'**, אינן מוסבות על תחילת הפסוק : **"כי תכלה לעשר את כל מעשר... בשנה השלישית"**, ושאו תהיה כוונת המשפט, שהאדם מסיים להפריש את כל מעשרותיו בשנה השלישית. אלא מילים אלו מוסבות רק על המילה : **"תבואתך"**, ופירוש המילים : **"תבואתך בשנה השלישית"** הוא - **התבואה שגדלה בשנה השלישית**. והאדם יסיים לעשר את התבואה של השנה השלישית, עד פסח של השנה הרביעית, ואז יקיים את מצוות ביעור ויודוי מעשרות.³

וב'שפתי חכמים' מסביר על פי ה'מזרחי', שצריך להוסיף אות **שי"ן** וכאילו כתוב : **"תבואתך שבשנה השלישית"**. ומביא דוגמא נוספת לכך : **"כמו את הדרך ילכו בה (שמות יח, כ) - שילכו בה"**. וראה בספר **'הכתב והקבלה'** שלא נוה לו להוסיף אות **שי"ן**, ומסביר את האות **בי"ת** במילה - **'בשנה השלישית'**, שכוונתה בכלות השנה השלישית.

'שנת המעשר' - השנה השלישית

התורה מוסיפה כינוי לשנה השלישית ואומרת : **"בשנה השלישית שנת המעשר"**. ונמצא במפרשים מספר דעות, איזו שנה מכונה - **'שנת המעשר'**, ומדוע מכונה כך :

א. **'רש"י'** מסביר שהשנה השלישית נקראת - **'שנת המעשר'** ביחיד, כי בשנתיים הראשונות מפרישים בכל שנה שני מעשרות - מעשר ראשון ומעשר שני, ואילו בשנה השלישית מפרישים רק מעשר אחד משניים אלו - רק מעשר ראשון, ואילו במקום מעשר שני מפרישים מעשר עני, ולכן השנה השלישית מכונה - **'שנת המעשר'** ביחיד. אך **קצת קשה**, שהרי גם בשנה השלישית מפרישים בסה"כ שתי מעשרות, אז למה היא מכונה - **'שנת המעשר'** בלשון יחיד. וכן מקשה בספר **'הכתב והקבלה'** על **'רש"י'** ואומר : **"ואיני מבין דמ"מ נוהגת בה שתי מעשרות"**. ואומר, שלולא דבריהם היה מפרש את המילה - **'שנת'** מלשון **- השתנות**, והשנה השלישית נקראת - שנת המעשר, בגלל השינוי שיש במעשרות של שנה זו.

ב. בתרגום **'ירושלמי'** מובא : "ארום תשלמון למעשרא ית כל מעשר עללתך **בשנת תליתא דהיא שנת מעשרתא דמסכיניא**, ותיתנון מעשרא קדמיא לליואי, מעשר מסכיניא לגיורי ליתמא ולארמלתא". ומשמע מתרגומו, שהשנה השלישית נקראת - **'שנת המעשר'** כפי שפירש **'רש"י'**, אך מסיבה אחרת, כי יש בה יחוד, בזה שנותנים מעשר לעניים.

ובספר **'פנים יפות'** מסביר, שדווקא השנה השלישית נקראת - שנת המעשר, לפי שמעשר ראשון היה נתון כולו **כאחד** לפי שטובת הנאה היא שלו. אבל מעשר עני לא היה רשות בידו ליתן לעני הבא ראשון **כל המעשר**, אלא כל העניים זוכים בהם, וכיון שאינו יודע כמה עניים יבואו, יתן לכל אחד חלקו, כמ"ש [פאה פ"ח, מ"ה] אין פוחתין לעני בגורן מחצי הקב דהיינו הפחות, אבל המכובד נותן לפי כבודו כדאיתא בספרי - נותן לכל אחד חלקו וכשנשאר אצלו היה חוזר ונותן להם לעניים אלו או לעניים אחרים, וכן כל השנה, לכך הוא נקרא - **שנת המעשר** שנתנית המעשר היא כל השנה.

ובעל **'העמק דבר'** מוסיף הסבר למה דווקא השנה השלישית שמפרישים בה מעשר עני נקראת בצורה סתמית - **שנת המעשר**. כי **מעשר ראשון** מגיע ללוי כי לא נטל חלק בארץ, ואין בזה מתנה, כי אם עבודת האדמה, והוא חלף עבודתם באהל מועד. **ומעשר שני** הרי שייך לבעלים שאוכלים אותו בירושלים. ויוצא שרק **מעשר עני** ניתן לעניים לכבוד ה', ולכן נקרא - **שנת המעשר**.

"ונתתה ללוי לגר ליתום ולאלמנה"

מה נותנים, ולמי נותנים? גם כאן נמצא מספר פירושים :

א. **רש"י** אומר : "ונתתה ללוי את אשר לו הרי **מעשר ראשון**, **לגר ליתום ולאלמנה** זה **מעשר עני**". וכן משמע בתרגום **'יונתן'** : "ותתנון מעשרא קדמאה לליואי, מעשרא תניינא הוא מעשר מסכיניא לגיורא ליתמא ולארמלתא".

ב. **'אבן עזרא'** אומר : "ללוי לגר ליתום ולאלמנה - **לאשר תרצה מהם**". ומשמע מפירושו, שלא מדובר על מעשר ראשון, אלא רק על **מעשר עני** שאפשר לתת אותו גם ללוי וגם לאחרים המוזכרים בפסוק. וכן דעת **'מלבי"ם'** שאף מסביר את סדר החלוקה של מעשר עני : "ונתתה ללוי. **בלוי עני** ידבר שאם אינו עני לא יותן לו מעשר עני, והיה לו לומר ונתתה לעניים : א) לפי הייחוס והוא **הלוי**. ב) למי שאין לו עוזר ותומך והוא **הגר**. ג) למי שאינו יכול להרוויח והוא **היתום** (שסתם יתום הוא קטן). ד) למי שאינו יכול להתבזות במלאכה בזויה והיא **האלמנה** שצריכה עוד להנשא, וגם לא תוכל לבוא ולצאת בבתי אחרים מפני החשד".

הסבר המחלוקת בין 'רש"י' ל'אבן עזרא'

ואפשר לומר, שמחלוקת זו בין **'רש"י'** ל'**אבן עזרא'** תלויה במחלוקת הקודמת שלהם. **'רש"י'** שמפרש לעיל, שהשנה השלישית נקראת - **'שנת המעשר'** כי מפרישים בה רק את מעשר ראשון מבין שני המעשרות שמפרישים בשנתיים הראשונות, לכן מייחס את - **ונתתה ללוי'** לנתנית מעשר ראשון ללוי. ואילו **'אבן עזרא'** שמפרש שהשנה השלישית נקראת שנת המעשר כי יש בה יחוד שנותנים מעשר עני, לכן גם את הציווי - **ונתתה ללוי'** הוא מייחס דווקא למעשר עני שאותו אפשר לתת גם ללוי.

רעיון מרכזי - "שנת המעשר" - השנה הרביעית

ויש להבין, מדוע התורה מכנה את השנה השלישית בכינוי - **'שנת המעשר'**, הרי בכל אחת משלשת השנים מפרישים מעשרות. **וכן יש להבין**, לשם מה התורה מוסיפה כינוי זה לשנה השלישית, הרי ברור לכולם איזו היא השנה השלישית?

ואולי, יש לפרש, ש'**שנת המעשר'** היא - **השנה הרביעית**. שהרי, את תחילת הפסוק : "כי תכלה לעשר" הסברנו, שהכוונה לשנה **הרביעית** שבה האדם מכלה לעשר את **התבואה שגדלה בשנה השלישית**. ונוכל לומר שעל על אותה שנה **רביעית** אומרת התורה שהיא מכונה - **'שנת המעשר'**. והיא מכונה כך, היות וצריך לבער בה את כל המעשרות שלא גמר להפרישן ולתת אותן, לכן יאה לה שם זה ביחוד - **שנת המעשר**.

ונראה שניתן למצוא חיזוק לרעיון זה בדברי **'מלבי"ם'** שאומר : "וע"ד הפשט י"ל כי הרשות להשהות טבל וכל המעשרות עד שעת הביעור שהוא אחר שעבר זמן מעשר עני שבעברו צוה ה' לעשות הביעור מפני שהוא לעניים (כענין שבצדקה לעניים עובר בבל תאחר מיד) ובשבילו חייב לתקן את הטבל ולבער המעשרות לפיכך - **השנה הזאת נקרא שנת המעשר**".

כתקופה זו סל הקורונה הסיפורים מתקיימים ע"י תוכנת זום

שעה 11.15 - שיעור בגמרא מסכת שבת. שעה 12:00 - שיעור באור החיים הקדוש.

ביום ה' שיעור בפרשת השבוע (שיעור זה מתפרסם בסוף השבוע בבתי הכנסת בעלון של בית המדרש)

השבוע אנו יוצאים למנוחת בין הזמנים, והשיעור האחרון יינתן ביום רביעי ח' מנחם אב

לפרטים נא לפנות בטלפון – 0548448692. לתגובות הערות והארות ולקבלת הגיליון במייל, גם במהדורה מורחבת,

נא לפנות לכחובת – Ingber@bezeqint.net